

Očetov list.

Spisal Ivo Trošt.
(Konec.)

II.

Stanko je nekaj časa strmel v očetov list, slednjič samo še v očetov podpis. Gnil ga je list do solz. Toda Stanko si je nagrmadil in nasul na pot hrib, goro zamud in zanikrnosti. Črez ta hrib ni mogel do pravega napredka.

Za njim pride v sobo Pogledov Matija. Videč tovariša pri mizi, kar se ni zgodilo prepogosto, vpraša brez začudenja: „Ali so litanije, kaj?“

„Na, tu čitaj, če si tako radoveden,“ reče Stanko in mu ponudi list, misleč, da ga tovariš ne bo maral pogledati. Matija je bil tedaj v četrtem razredu ljudske šole, lahkomišeln kakor Stanko in ne brez sposobnosti. Ali brez vztrajnosti se je pogrezal vedno globlje v lenobo. Tudi on je prejel od doma kopo očitaj in psovk, ki se ga niso prijele niti toliko kakor Stanka očetov list. Matijče je list vzela in čital. Stanko je vstal od mize in čakal, kdaj odloži Pogled ponujeni list. Toda ob Stankovem listu je obsedel Matijče ter ga čital in zopet čital. Slednjič ga vpraša tovariš hudomušno:

„Ali ti je všeč, ha, ha!“

„Mi je in ni — kakor tebi.“

„Meni? Prav nič! Če je tebi, pa se ga nauči na pamet!“ de malomarno Stanko in povabi součenca s seboj na pomladanski zrak. Bilo je namreč četrtek popoldne, in dečka nista šla v šolo. Vreme je tudi samo vabilo na toplo solnce, trobentice so piskale, in zvončki so zvonili pozdrav novi pomladi. Pogledov Matija jih ni šel poslušati, dokler ni izvršil vseh svojih nalog. Stanko je odšel sam z zaničljivo opomnjo:

„Pa se pili in guli, če se hočeš.“

Zvečer je šele stopil Matija na izprehod v mestni log in tam srečal Stanka, vračajočega se kakor zmagovit vojskovodja na čelu mnogobrojne čete — enakovrednih potepuhov pa s kito cvetja za klobukom. Nič posebno zavidljivo ga ni gledal Matija; njemu je v srcu klilo stokrat lepše cvetje: zadovoljnost, brezskrbnost in zavest, da je vse izvršil, kar je bil dolžan izvršiti.

Tudi po večerji je ostal pri knjigah, saj je še ležal pred njim na mizi Stankovega očeta list, ki ga je hvalil, kakor ga je hvalila dobra vest. To je bila zanj najlepša pomlad.

Stanku je začelo biti na stanovanju dolgočasno.

Matija Pogled je res ostal takšen, kakršen je sklenil biti že med čitanjem Stankovega lista.

Do konca leta je popravil vse stare napake in bil sprejet med odličnjaki v srednjo šolo. Naslednje leto sta bila s Stankom še skupaj. Malopridni deček je moral namreč v veliko žalost svojih staršev ponavljati šolsko leto. V dveh letih ga je Matija prehitel sijajno, zakaj Trošek je redno zaostajal in bil med najslabšimi učenci. Pogled si je s svojo marljivostjo in vztrajnostjo utrdil ugled ter bil zaradi tega povsod spoštovan in čislán.

Zato mu je bil Stanko silno nevoščljiv.

„Pilež, gulež!“ ga je zmerjal, „kaj imaš od tega, da vedno tičiš v knjigah? Glej mene, ki živim kakor gospod, a brez knjig; še v šolo jih ne nosim rad, ker me je sram.“

Ko so že obetali Pogledu, da dovrši v nekoliko letih z odličnim uspehom nauke na srednjih šolah, in se je mladenič srčno veselil letnega izpričala, ga je Stanko zopet pital s piležem in guležem. Že davno nista več bivala skupaj in celo srečala sta se le redkoma; danes se pa dvigne Stanko pred nekdanjim součencem kakor bi šinil iz tal. Pogled se ga je prestrašil. Obleka je razodevala, da Troškov oče več ne pošilja kron „gospodu“ sinu v mesto, marveč je bila jasna priča, da dečko najbrž več ne obiskuje šole ter je popolnoma ostavil misel, da bo kdaj zares gospod. Tovariša vendar ni pozabil ozmerjati s piležem in z guležem.

Mirno se mu je nasmehljál Pogled in odgovoril samosvestno kakor človek, čigar računi so popolnoma v redu:

„Pojdi no! Kadar je voz na cesti, na gladki cesti in ne preveč obložen, gre naprej, ako ga potiskaš z mezincem. Toda voz v jarku ob cesti, voz pod cesto v prepadu . . .“

„Ta je moj, verjemi, prijatelj,“ potrdi žalostno Stanko. „Preveč sem zamudil, vse življenje se bom kesal za ta-le draga, a zavržena leta. O, ko bi bil tedaj slušal očeta, ko sem ti kazal njegovo pismo! Zaman je pisal moj oče, lepo in razumno pisal. Vsaka beseda mi še sedaj zveni v ušesih in bo zvenela vedno glasneje, vedno bolj bridko; ali se še spominjaš, Matija?“

„Stanko, ali imaš kaj poguma?“ vpraša Pogled tovariša. Stanko ga pogleda zvedavo in se nasmehne; mislil je namreč na pogum, kako in kje bi se dalo kaj doseči z močno pestjo in urno peto.

„Imam,“ potrdi radovedno in čaka še radovedneje, kaj snuje Matijče, ki se sicer nikoli ni mešal v junaštvo Troškovega Stanka.

„Vse bo se dalo še popraviti, ako imaš res kaj srca.“

Sedaj sta se umela. Stanku je takoj izginil hudomušni izraz z lica. Rekel je po dolgem pomisleku: „Srčnost imam, tudi trdno voljo, moj dragi, a nimam več očeta ne matere. Oba sem spravil pod zemljo. Oh, jaz —“ Šlo mu je na jok.

„Čuj me, Stanko! List tvojega pokojnega očeta je napravil iz mene pridnega človeka, pametnega učenca, dasi je bil namenjen tebi. Te dobrote ne zabim nikoli. Povej mi torej, Stanko, ali hočeš z menoj bratovski deliti vse, kar imam? Dobri ljudje so tudi še na svetu. Povej, Stanko!“

Tovariš prikima s solznimi očmi, pa takoj pristavi obupno: „Dober si, predober, Matijče! Toda pomisli: moj voz je popolnoma pod cesto v prepadu; učenje sem zanemaril in samega sebe. Nikdar več, nikoli se ne upam v prejšnji tir.“ — „Vse pojde, Stanko, samo da imaš res dovolj srčnosti. Noč in dan ti hočem pomagati. Z združenimi močmi, Stanko, premagava vse. Ali hočeš?“ — „Hočem!“ Segla sta si v roke in se skupno vrnila domov.

Stanko Trošek je slušal svojega prijatelja. Med počitnicami sta ponovila mnogo zamujenih stvari, ob začetku leta pa zastavila marljivo in vztrajala do konca. Posrečilo se jima je takoj. Stanko je spoznaval vedno očitneje, kako sladka je zavest, ko učenec dovrši svoje naloge, se nauči tvarine in potem gladko odgovarja v šoli. Nobene pritožbe ni treba, nobene krivice ne pozna več. Hiti in hiti za napredkom, in to je najlepša, najslajša pesem njegovega življenja. Obžaloval je samo to, da ga sedaj ne občudujeta oče in mati . . . Kakor je začel, je tudi nadaljeval in dovršil. „Nekaj let sem za teboj,“ je časih tožil Pogledu, a vselej tudi dostavil: „Za vsako pregreho pa ni dovolj samo poboljšanje, priti mora tudi — pokora.“ In radovoljno je prenašal Stanko pokoro za pregreške v mladosti. Še danes rad pove vsakomur o njih in se jih sramuje, a na svojo izpreobrnitev je nemalo ponosen.

*

Letos o Veliki noči sta me obiskala Matija in Stanko. Oba sta že v državnih službah, Matijče celo doktor pravoslovja. Menili smo se, stari znanci, kakor običajno o takih prilikah, marsikaj, največ seveda o mladostnih letih. —

Doktor Pogled je naravnost povedal zgodbo o listu Stankovega očeta, in Stanko je potrdil svojo zmoto brez vsakršne olupšave ali olajšave; lista pa ni imel več njiju nobeden. Glasno sem obžaloval nesrečni slučaj in pristavil, da bi dal zanj — milijon ter ga potem objavil slovenski mladini — dokaz zlatega očetovskega srca, ki bi tudi v največji bedi vse pretrpelo, vse žrtvovalo za svojega, često neposlušnega, nevednega otroka. Sama gospoda sta mi rekla, da bi rada zopet in zopet čitala dotični list Stankovega očeta. Zaman! Izgubil se je; ni se pa izgubila nikomur iz spomina njega vsebina. Povedala sta mi jo, kakor jima je ostala v srcih izza mladih dni. Ker mi je ugajala že sama povest o tem listu, sem jo napisal; nisem pa mogel drugače, nego da sem napisal slednjič tudi sam list. Prej kot sem oddal povest „Zvončku“, sem jo poslal prijateljema v pregled. Oba sta mi poslala za to pismeno zahvalo in zatrdilo o očetovem listu, da če ni bil prav takšen kakor moj, mu je pa gotovo do pičice podoben.

